

Explaining the Increasing Tolerance Threshold for Resolving Marital Conflicts with the Moderating Role of Religious Teachings: Case Study in a Military Unit

*Asgharzadeh. A¹

Mirzadeh. SM²

Pajouhan Far. M³

1- (*Corresponding Author)

Ph.D. in Human Resource Management, Aja Command and Staff University, Tehran, Iran.

Email: Asgharad221@gmail.com

2- MSc in Jurisprudence and

Principles, Instructor, Faculty of Nursing, Aja University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

3- MSc in Sociology, Higher

National Defense University, Tehran, Iran.

Abstract

Introduction: Family is established by the marriage contract. The emotional and rational health as well as the authority of the family depend on the members benefiting from insight and knowledge necessary to prevent deviations.

Objective: This study aimed to determine the effect of increasing the tolerance threshold in solving marital conflicts with the moderating role of religious teachings.

Materials and Methods: The present study included a combination of qualitative and quantitative studies and performed using the phenomenological method in 2019. The statistical population of the study consisted of personnel in one of the military units. For this purpose, 32 participants were studied through targeted sampling and in-depth interviews. Data were collected, recorded, coded and categorized by the format of axial codes. Then, the results of the qualitative part of the study were presented in the form of reflected assumptions, further, the evaluation of validity, reliability, internal and external model in quantitative society were tested by Smart pls software,

Results: During the interview with the experts, the core code dedicated to the 5-item tolerance, 5-item marital conflicts and 2-item religious teachings. The results of path testing showed that the tolerance threshold with a path coefficient of 0.631 affects the marital conflicts between the couples and the use of religious teachings with a path coefficient of 0.836, moderates the relationship between the threshold of tolerance and marital conflicts.

Discussion and Conclusion: In the focal session, experts concurred that failing to conclude problems promptly, the ability to express love and paying attention to spouse's interests, needs and wants are the main points in settling the conflicts, so that religious teachings have a significant effect on increasing the tolerance threshold for settling marital conflicts.

Keywords: Marital Conflict, Religious Teachings, Tolerance.

تبیین افزایش آستانه تحمل در جهت حل تعارضات زناشویی با نقش تعدیل‌گری آموزه‌های دینی (مطالعه موردی در یک یگان نظامی)

*اصغر اصغرزاده^۱، سید محمد میرزاده^۲، مرتضی پژوهان‌فر^۳

چکیده

مقدمه: خانواده با پیمان ازدواج پایه‌گذاری می‌شود. سلامت و اقتدار عاطفی و منطقی خانواده نیز در گرو برخورداری از بصیرت و نیز آگاهی‌های لازم برای پیش‌گیری از کجروی‌ها است. **هدف:** این مطالعه به منظور تعیین تأثیر افزایش آستانه تحمل در جهت حل تعارضات زناشویی با نقش تعدیل‌گری آموزه‌های دینی انجام یافت.

مواد و روش‌ها: مطالعه حاضر در حیطه پژوهش آمیخته (کیفی-کمی) بود که با استفاده از روش پدیدارشناسی در سال ۱۳۹۸ انجام شد. جامعه آماری پژوهش متشکل از کارکنان یکی از یگان‌های نظامی بود. بدین منظور ۳۲ شرکت‌کننده به روش نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از مصاحبه عمیق مورد مطالعه قرار گرفتند. لذا، داده‌ها جمع‌آوری، ثبت و سپس کدگذاری انجام شد و در قالب کدهای محوری مقوله‌بندی شدند. در ادامه نتایج پژوهش بخش کیفی در شکل ارائه فرضیات منعکس و در نرم‌افزار Smart pls، روایی، پایایی، سنجش مدل درونی و بیرونی در جامعه کمی مورد آزمون قرار گرفتند. **یافته‌ها:** طی مصاحبه با خبرگان، کد محوری افزایش آستانه تحمل ۵ مقوله، تعارضات زناشویی ۵ مقوله و آموزه‌های دینی ۲ مقوله را به خود اختصاص دادند. نتایج آزمون مسیر نیز نشان داد، آستانه تحمل با ضریب مسیر ۰/۶۳۱، بر تعارضات زناشویی بین زوجین تأثیرگذار و همچنین استفاده از آموزه‌های دینی با ضریب مسیر ۰/۸۳۶، ارتباط بین آستانه تحمل و تعارضات زناشویی را تعدیل می‌نماید.

بحث و نتیجه‌گیری: طی جلسه کانونی، خبرگان طی اتفاق نظر اذعان داشتند که عدم نتیجه‌گیری سریع برای مشکلات، مهارت ابراز محبت و توجه به علایق، نیازها و خواسته‌های همسر از نکات مهم در حل تعارضات است، ضمن این که آموزه‌های دینی در تأثیر افزایش آستانه تحمل در جهت حل تعارضات زناشویی به صورت چشمگیری تأثیرگذار است.

کلمات کلیدی: آستانه تحمل، آموزه‌های دینی، تعارضات زناشویی.

مجله علوم مراقبتی نظامی ■ سال هفتم ■ شماره ۲ ■ تابستان ۱۳۹۹ ■ شماره مسلسل ۲۴ ■ صفحات ۱۳۸-۱۴۷
تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۷/۹
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۱
تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۶/۳۰

مقدمه

برخورداری اعضا، از بصیرت و نیز آگاهی‌های لازم برای سازندگی و پیشگیری از درگیری‌ها و کجروی‌ها است (۱). در حالی که ازدواج یکی از شایع‌ترین روابط است اما آمارها نشان می‌دهند نگهداری این رابطه بسیار مشکل است. در طول رشد این رابطه زوجها ممکن است با تعارض‌هایی مواجه شوند که ثبات ازدواج

خانواده با پیمان ازدواج پایه‌گذاری می‌شود و زن و شوهر، ستون اصلی حیاتی‌ترین نهاد اجتماع را تشکیل می‌دهند. هر قدر روابط میان همسران بهتر، سالم‌تر و پرجاذبه‌تر باشد، زندگی شیرین‌تر و باصفا‌تر می‌شود. سلامت و اقتدار عاطفی و منطقی خانواده در گرو

۱- دکتری تخصصی مدیریت منابع انسانی، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران (*نویسنده مسئول).

آدرس الکترونیک: Asgharzad221@gmail.com

۲- کارشناسی ارشد فقه و اصول، مربی، دانشگاه علوم پزشکی آجا، دانشکده پرستاری، تهران، ایران.

۳- کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

بر اساس آمار ازدواج و طلاق در سال ۱۳۹۶، تعداد ازدواج‌های ثبت شده نسبت به سال ۱۳۹۵، حدود هشت درصد کاهش داشته، در حالی که تعداد طلاق‌ها به حدود ۱۷۵ هزار مورد رسیده که بیشترین آمار ثبت شده در تاریخ ایران است. در سال ۹۶ به ازای هر هزار نفر جمعیت، ۲ طلاق در کشور به ثبت رسیده که استان تهران در این آمار در ازای هر هزار نفر، ۳ طلاق داشته است و سیستان و بلوچستان با کمتر از یک طلاق به ازای هر هزار نفر پایین‌ترین رتبه را دارا می‌باشد (۶). بالاترین میزان طلاق در گروه سنی زنان ۱۵ تا ۱۹ ساله رخ داده که ۲۹/۸۴ درصد بوده و همچنین بالاترین میزان طلاق در مردان ۲۰ تا ۲۴ ساله نیز ۲۳/۵۰ بوده و ۴۵ درصد طلاق‌ها مربوط به همسران متعلق به یک دهه سنی بوده است (۶).

مسئله طلاق، پیچیده‌تر از آن است که در ظاهر خود را نشان می‌دهد. پایان دادن به یک رابطه زناشویی و ازدواج، یک حادثه تک بعدی، ساده و مقطعی نیست که در دادگاه اتفاق می‌افتد، بلکه یک فرآیند است. معمولاً، حوادث و رفتارهای ناهنجار زوجین یا یکی از زوجین، احساسات مثبت زوج یا زوجین را تخریب می‌کند. به مرور زمان، آن‌ها متقاعد می‌شوند که این رابطه، غیر قابل تحمل بوده یا دست کم مفید نیست. زوجین در حال طلاق، همراه با تمام افراد خانواده، یک سری تغییرات ناگهانی که تقریباً بر تمام ابعاد زندگی آن‌ها سایه افکنده است را تجربه می‌کنند. طلاق بیش‌تر اوقات حوادث بسیار تلخ، ناگوار و دردناکی را به همراه دارد (۷). به طور کلی محققان علل مختلفی را برای طلاق ذکر نموده‌اند؛ اختلافات اعتقادی، تفاوت‌های شخصیتی، تفاوت‌های فرهنگی، مشکلات اقتصادی، تفاوت‌های جنسیتی، تفاوت‌های خانوادگی، خصوصیات شخصیتی ناسازگار و خصوصیات طرفین در به کرسی نشاندن عقاید خود در ایجاد تعارضات زناشویی مؤثر است (۸). در طی آخرین پژوهش‌های انجام شده، پیشینه‌ها نشان می‌دهند که افزایش آستانه تحمل بر پایه پابندی بر اصول دینی در حل تعارضات زناشویی و کاهش آمار طلاق می‌تواند مؤثر باشد (۹-۱۱).

در این تحقیقات، فاطمه نیک و همکاران در پژوهش خود تکیه بر مضامینی چون عفو و گذشت در برابر خطای همسر اشاره دارند؛ و در بحث حل تعارضات زناشویی در فرآیند آشتی کردن هر یک از

آن‌ها را می‌آزماید. مطابق با یافته‌ها، حدود یک سوم ازدواج‌ها در پنج سال اول با شکست مواجه می‌شوند. این یافته‌ها نشان می‌دهند نسبت قابل توجهی از مردم جامعه به نوعی در خانواده خود در تعارض زناشویی درگیر شده‌اند. این تعارض‌های ناراحت کننده می‌تواند باعث بی‌ثباتی در رابطه زناشویی شود و رابطه زناشویی را به شدت تحت تأثیر قرار دهد (۲). طلاق از مهمترین پدیده‌های حیات انسان تلقی می‌شود. این پدیده دارای ابعادی به تعداد تمام جوانب و ابعاد جامعه انسانی است. نخست طلاق یک پدیده روانی است، زیرا به تعادل روانی نه تنها دو انسان، بلکه فرزندان، دوستان، بستگان و نزدیکان آن‌ها اثر می‌گذارد. ثانیاً طلاق می‌تواند از عوامل اقتصادی نیز نشأت بگیرد؛ به این معنا که عامل اقتصادی، مانند مقدار درآمد خانواده و به طور کلی، فقر موجب از هم گسیختگی خانواده می‌شود (۳). ثالثاً طلاق پدیده‌ای مؤثر بر جمعیت در یک جامعه است؛ از طرفی بر کمیت جمعیت اثر می‌کند، چون تنها واحد مشروع و اساسی تولید مثل یعنی خانواده را از هم می‌پاشد و از طرف دیگر بر کیفیت جمعیت اثر دارد، چون موجب می‌شود فرزندان محروم از نعمت‌های خانواده تحویل جامعه گردند که به احتمال زیاد فاقد شرایط لازم در راه احراز مقام شهروندی یک جامعه‌اند. رابعاً آنکه طلاق یک پدیده فرهنگی و از دیدگاهی دیگر یک پدیده ارتباطی است؛ بدین سان در جامعه‌ای که ارتباطات سالم و صحیح نیست، منجر به تغییر و تحولات گسترده در ابعاد و سطوح مختلف اجتماعی می‌گردد (۴). پس توجه به طلاق نه تنها از دیدگاه فرد به عنوان انسان و فرزندان مهم است، بلکه از دیدگاه جامعه، فرهنگ، اقتصاد و حتی جمعیت قابل اعتناست. همان‌طور که می‌دانیم در متون مختلف دین مبین اسلام ذکر شده است که زن و مرد برای یکدیگر آفریده شده‌اند. پیوند آن‌ها که همان ازدواج است، دارای فواید مختلف جسمی، روانی، تکاملی، اجتماعی و... است تا آنجا که در احادیث با نیمی از دین برابر شمرده شده و پس از آن که پیوند زوجین طبق آیین و قراردادهای رسمی و عرفی برقرار می‌شود، اگر طرفین نتوانند به دلایل گوناگون شخصیتی، محیطی و اجتماعی با یکدیگر زندگی کنند، به ناچار باید طبق مقررات و ضوابطی از هم جدا شوند و این حق را دارند که شاید دوباره تصمیم بگیرند تا جفت مناسب و در خور خویش را بیابند (۵).

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر یک مطالعه گراند تئوری است که این تئوری، برای مطالعه فرآیندهای پیچیده و پنهان مناسب می‌باشد. دلایل انتخاب روش گراند تئوری این بود که پدیده تعارضات زناشویی با تعامل افراد و محیط همخوانی دارد و از طرفی تئوری زمینه‌ای، برای مطالعه فرآیندهای پیچیده و پنهان مناسب می‌باشد (۱۶). در این مصاحبه‌ها سؤالاتی از این قبیل در جلسات مطرح گردید: ۱- در خصوص تعارضات زناشویی که تجربه کار در آن‌ها را داشته اید را بیان نمایید؟ ۲- در خصوص حل این تعارضات چه به ذهن‌تان می‌رسد؟ ۳- آیا راه حل‌ها و فرهنگ کشورها بالأخص جمهوری اسلامی ایران در حل تعارضات زناشویی بر اساس شرع و عرف جامعه تفاوتی دارد؟ ۴- آیا این تفاوت را می‌توان به عنوان عامل تعدیلی پذیرفت؟ ۵- چه راه حلی برای حل این تعارضات بر اساس شرایط بحرانی به ذهن‌تان می‌رسد؟

در نهایت بر مبنای پارادایم مورد بحث، روش شناسی پژوهش مورد ارزیابی و تبیین قرار گرفت. لذا، در ابتدا ویژگی و ابعاد ویژگی اسناد در نقش متغیرهای جمعیت شناختی از کدگذاری باز مورد طبقه بندی و تفسیر قرار گرفت و سپس فرایند تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی در قالب مکتب سیستماتیک استراوس و کوربین (Strauss & Corbin)، بر اساس کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام و نتایج نهایی پژوهش به صورت ارائه فرضیات منعکس شد. همچنین نتایج پژوهش بر اساس بازبینی تشخیص روایی و پایایی پژوهش کیفی کرسول (۲۰۱۴)، بررسی گردید.

روش نمونه‌گیری بخش کیفی پژوهش حاضر به صورت هدفمند و اطلاعات محور است؛ یعنی بر اساس هدف تحقیق و نیز نمونه‌ای که غنی‌ترین اطلاعات را می‌تواند به صورت غیراحتمالی و بر اساس اهداف پژوهش از مصاحبه کانونی به ما بدهند، استفاده نمودیم. لذا، کرسی آزاد اندیشی در حضور جمعی اساتید دانشگاه ارومیه به تعداد ۳۲ نفر که دارای اطلاعات غنی در زمینه تعارضات زناشویی بودند برگزار گردید. دوره زمانی این تحقیق از ابتدای سال ۱۳۹۸ شروع و در آبان ماه سال جاری اتمام یافت. ملاحظات اخلاقی شامل هماهنگی و کسب اجازه برای ورود به محیط پژوهش، توضیح هدف تحقیق و روش مصاحبه و حق مشارکت کنندگان برای شرکت در مطالعه یا امتناع آن‌ها، دادن اطمینان به مشارکت

زن و مرد اگر قرار باشد عملی به نفع همسر انجام دهند، یا امتیازی به وی دهند، در مقابل حتماً می‌بایست عملی به نفعشان انجام شود و امتیازی بگیرند یا در فرآیند مشارکت جویی که بهترین فرآیند در حل تعارضات زناشویی شناخته می‌شود، زوجین تصمیماتی اتخاذ می‌کنند که به نفع هر دو آن‌ها باشد. با این بیان کاملاً روشن است که مفاهیمی چون عفو و گذشت با آن بار معنایی بالایی که در اسلام دارد، در دانش مشاوره خانواده دیده نمی‌شود. ضمن اینکه در اسلام مشوق‌ها و تقویت کننده‌های مثبتی در برابر عمل و التزام به مضامین بالای اخلاقی همچون صبر و عفو و گذشت در زندگی وجود دارد که فرد را در عمل و التزام به این مضامین یاری می‌کند (۱۲).

قلی‌زاده و همکاران عوامل فرهنگی زمینه ساز طلاق را شامل چهار زیر مجموعه: عدم پایبندی به ارزش‌های مذهبی و اخلاقی، عدم پایبندی به ارزش‌های اجتماعی، ناهنجاری‌های فرد و خانواده و تفاوت در خرده فرهنگ‌ها یافتند (۱۳). الاشرافی و همکاران نیز عوامل مؤثر بر طلاق را عواملی چون فردی و شخصیتی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی یافتند (۴). رضایی و همکاران در پژوهشی به منظور تعیین میزان اثربخشی آموزش زوج درمانی اسلام محور بر تعهد زناشویی به این نتیجه رسیدند که آموزش زوج درمانی اسلام محور، تعهد زناشویی زوجین و ابعاد آن، یعنی تعهد شخصی، اخلاقی و ساختاری زوجین را افزایش می‌دهد (۱۴).

رحمان مهدی‌نژاد قوشچی و همکاران، پژوهشی در زمینه تأثیر زوج درمان مبتنی بر عوامل مشترک با محتوای آموزه‌های اسلامی انجام دادند و نتایج پژوهش نشان داد زوج درمانی مبتنی بر عوامل مشترک با محتوای آموزه‌های اسلامی گفت‌وگوی مؤثر زوجین را بهبود داده است (۱۵).

اکنون با توجه به غنای تعالیم دین و اسلام در زمینه‌های مختلف زندگی و از جمله زندگی زناشویی و فرهنگ اصیل ایرانی اسلامی، استفاده از روش‌های کیفی در زمینه حل تعارضات زناشویی و نقد سبک زندگی غربی به روش کیفی توسط پژوهشگران داخلی به وفور مشاهده می‌گردد. لذا، در راستای حل تعارضات زناشویی و به منظور تحقق هدف مذکور، این پرسش مطرح است که: آیا افزایش آستانه تحمل زوجین با نقش تعدیل‌گری آموزه‌های دینی در حل تعارضات زناشویی تأثیر دارد؟

انتخاب و تعداد ۳۶۷ پرسشنامه که با مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت تنظیم شده بود، توزیع و در تحلیل استفاده شد. در سال ۱۹۹۴ استراوس و کوربین بیان کردند که می‌توان واحدهای معنادار را در گزاره‌های اولیه، گزاره‌های اولیه را در مقولات و دسته‌های مفهومی و مقولات را در کدهایی با درجه انتزاع بالا طبقه بندی کرد و در نهایت به رابطه تأثیر یا تفاوت این مجموعه‌های ایجاد شده با یکدیگر در قالب تولید و ساخت فرضیه پرداخت (۱۷)؛ بنابراین محقق نیز ابتدا کدهای اولیه را از اسناد و طی یک مصاحبه عمیق پدیدار شناسانه پیرامون تجربه افراد از مفهوم آستانه تحمل زوجین، تعارضات زناشویی، ویژگی و پیامدهای آن مبتنی بر زیست طبیعی کنش گرانه خود جمع‌آوری گردیده و سپس در بخش‌های بعد مطابق با مکتب استراوس و کوربین و نیز بهره مندی از امکانات مدرن نرم افزار ۲۰۱۸ Maxqda تقویت گردیده تا در نهایت بتوانیم نظریه خویش را در قالب فرضیات بیان نماییم.

الف- کدگذاری باز و محوری

در این مرحله مقولات و ابعاد استخراج گردید. در فرایند مقوله بندی و تبدیل کدهای اولیه بر اساس رابطه معنادارشان به دسته‌هایی که مقوله خوانده می‌شود، کد محوری شکل گرفت که کد محوری افزایش آستانه تحمل با ۵ مقوله، تعارضات زناشویی با ۵ مقوله و

کنندگان در خصوص محرمانه ماندن نام و اطلاعات آنان، کسب رضایت آگاهانه جهت مصاحبه و ضبط گفتگوها، برخورداری از حق کناره‌گیری مشارکت کننده‌ها از پژوهش در هر زمان در مطالعه رعایت گردید. در این جلسات با اشاره به این نکته که افزایش آستانه تحمل مهمترین گام در جهت حل تعارضات زناشویی است، بحث شد که تعارضات رفع نمی‌شوند بلکه باید مدیریت شوند تا تبدیل به بحران نشوند. در این نشست به ۷ علت برای تشدید تعارضات اشاره شده: علل فرهنگی، مذهبی، زیست، تفرج گرایی، عدم رسیدن زوجین به بلوغ اجتماعی، منزوی بودن و سبک زندگی سنتی یا مدرن از علل تشدیدکننده تعارضات شناسایی که مهرورزی مهمترین فاکتور در روابط زوجین و کمک در حل یا مدیریت تعارضات بود و در این نشست خبرگان، عدم نتیجه‌گیری سریع برای مشکلات، مهارت ابراز محبت و توجه به علائق، نیازها و خواسته‌های همسر از نکات مهم در حل تعارضات شناسایی گردید و در خصوص سبک‌های رفع تعارض نیز اجتناب، ترغیبی، نزاع، بلا تکلیفی، مصالحه و همکاری، شش سبک رفع تعارض شناخته شد (۹)؛ و مصاحبه‌های مطرح شده در این نشست طی همان روز مورد تجزیه و تحلیل و کدگذاری قرار گرفتند.

جامعه آماری بخش کمی این پژوهش، کارکنان یک مرکز نظامی و نمونه آماری شامل ۳۶۷ نفر از کارکنان بودند که نمونه‌گیری با استفاده از فرمول کوکران و به روش تصادفی طبقه‌ای، متناسب

جدول ۱- کدگذاری روند شکل‌گیری الگوی پارادایمی

مقوله	کد محوری
مهر ورزی	افزایش آستانه تحمل
عدم نتیجه‌گیری سریع برای مشکلات	
مهارت ابراز محبت	
توجه به علائق و نیازها	
توافق میان انتظارات و توزیع نقش‌های خانوادگی	تعارضات زناشویی
عوامل فرهنگی	
عوامل زیستی	
عوامل تفرج گرایی	
عدم بلوغ اجتماعی و منزوی بودن	آموزه‌های دینی
سبک زندگی سنتی یا مدرن	
تقویت ایمان	آموزه‌های دینی
توجه و سرمشق قرار دادن آموزه‌های دینی	

فرضیه ۲- آموزه‌های دینی می‌تواند نقش تعدیل‌گری را در تأثیر آستانه تحمل بر حل تعارضات زناشویی ایفاء نماید.

ارزیابی مدل در نرم‌افزار Smart PLS

در این فرآیند ابتدا مدل اندازه‌گیری ارزیابی می‌شود و روایی و پایایی آن برحسب معیارهای مطرح در مدل‌های بیرونی مورد بررسی قرار می‌گیرند. سپس در صورت تأیید پایایی، روایی و شاخص اشتراک مدل اندازه‌گیری می‌توان به ارزیابی مدل ساختاری (درونی) پرداخت.

ارزیابی مدل اندازه‌گیری (مدل بیرونی)

ارزیابی پایایی مدل اندازه‌گیری دو عامل در ارزیابی پایایی مدل‌های بیرونی مطرح است: تک بعدی بودن و پایایی درونی (ضریب قابلیت اطمینان ساختاری). برای تأیید عامل اول یعنی تک بعدی بودن، باید مقدار عاملی بزرگ‌تر از ۰/۶ باشد. در عامل دوم نیز آلفای کرونباخ باید از ۰/۷ بزرگ‌تر باشند. همان‌طور که از نتایج جدول شماره ۲ مشاهده می‌گردد، پایایی مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

ارزیابی روایی مدل اندازه‌گیری

دو نوع روایی در این بخش مطرح است: روایی همگرا و روایی واگرا. روایی همگرا به این معنی است که متغیر پنهان به‌طور مناسب توسط متغیرهای آشکار توضیح داده می‌شود. برای سنجش روایی همگرا از متوسط واریانس استخراج شده، استفاده می‌شود که حداقل مقدار قابل قبول آن ۰/۵ است. وجود روایی واگرا نیز به این معنی است که متغیر پنهان توسط متغیرهای آشکار خودش، بهتر از متغیرهای دیگر توضیح داده می‌شود؛ که در مدل‌سازی مسیری PLS از معیار فورنل- لارکر برای سنجش آن استفاده می‌کنیم. معیار فورنل- لارکر بیان می‌کند که یک متغیر باید در مقایسه با معرف‌های سایر متغیرهای پنهان، پراکندگی بیشتری را در بین معرف‌های خود داشته باشد یا به عبارت دیگر متوسط واریانس استخراج شده هر متغیر پنهان باید بیشتر از بالاترین توان دوم همبستگی آن متغیر با سایر متغیرهای پنهان باشد و همچنین با توجه به جدول شماره ۳ میزان $AVE > CR$ بوده و می‌توان ادعا کرد که هر متغیر با یکدیگر همبستگی و همگرایی دارند.

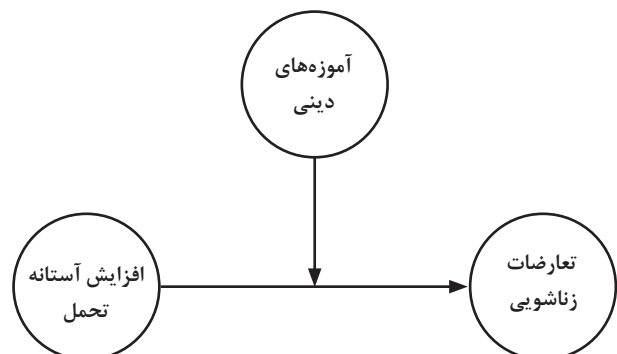
آموزه‌های دینی به عنوان عامل تأثیرگذار بر تأثیر آستانه تحمل زوجین بر تعارضات زناشویی ۲ مقوله را به خود اختصاص داد؛ و لذا، این مصاحبه‌ها با خبرگان تا جایی ادامه پیدا نمود که دیگر گزاره جدیدی برای دسته بندی در مقولات یافت نشد و ما به نقطه اشباع نظری رسیدیم.

اکنون با ایجاد ۳ کد محوری افزایش آستانه تحمل، تعارضات زناشویی و آموزه‌های دینی، با استراتژی پدیدار شناسانه مسئله اصلی این است که کدامیک از مقولات یا کدهای محوری از یک مجموعه با مقولات یا کدهای محوری مجموعه دیگر رابطه خواهد داشت. البته خبرگان، نظر محقق و عملیات آماری در مراحل بعدی تحقیق می‌تواند جهت این فرضیات را مشخص نماید. حال در آخرین مرحله از تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی به سراغ جلسه کانونی با خبرگان می‌رویم.

ب- جلسه کانونی با خبرگان

جلسه کانونی با اساتید مربوطه که تخصص و علم کافی در خصوص موضوع تحقیق را داشتند به تعداد ۱۲ نفر به صورت مشارکتی مورد واکاوی قرار گرفت که در نظراتشان ابعاد و مقوله‌های استخراج شده مناسب و پیشنهاد جدیدی برای اضافه کردن نداشتند؛ بنابراین محقق بر اساس این جلسه و ۲ تحلیل قبلی به مرور دوباره تحلیل‌ها و پس از اینکه تحلیل هم پوشانی روی واحدهای معنایی انجام گرفت، از آن ۲ فرضیه منحصر به فرد به شرح مدل زیر استخراج نمود.

فرضیه ۱- افزایش آستانه تحمل بر حل تعارضات زناشویی مؤثر است.

شکل ۱- مدل در حالت ضریب معانی ساختاری

جدول ۲- مقادیر بارهای عاملی، متوسط واریانس استخراج شده و پایایی ترکیبی

متغیر	cronbach	گویه	بار عاملی
افزایش آستانه تحمل	۰/۸۸۹	مهر ورزی	۰/۹۰۹
		مهارت ابراز محبت	۰/۷۹۳
		توجه به علایق و نیازها	۰/۶۷۲
تعارضات زناشویی	۰/۷۶۱	توافق میان انتظارات و توزیع نقش‌های خانوادگی	۰/۹۸۶
		عدم نتیجه‌گیری سریع برای مشکلات	۰/۶۰۸
		عوامل فرهنگی	۰/۶۵۵
آموزه‌های دینی	۰/۸۳۶	عوامل زیستی	۰/۶۵۱
		عوامل تفرج‌گرایی	۰/۶۵۸
		عدم بلوغ اجتماعی و منزوی بودن	۰/۵۷۲
آموزه‌های دینی	۰/۸۳۶	سبک زندگی سنتی یا مدرن	۰/۶۴۸
		تقویت ایمان	۰/۹۰۸
		توجه و سرمشق قرار دادن آموزه‌های دینی	۰/۷۹۱

جدول ۳- نتایج آزمون فورنل لارکر و متوسط واریانس استخراج شده

افزایش آستانه تحمل	تعارضات زناشویی	آموزه‌های دینی	CR	AVE
۰/۷۹۰	۰/۶۱۹	۰/۸۵۱	۰/۸۸۹	۰/۸۹۹
۰/۴۲۰	۰/۶۰۱	۰/۸۴۰	۰/۷۵۵	۰/۸۶۵
۰/۳۴۶	۰/۶۰۱	۰/۸۴۰	۰/۸۸۱	۰/۸۸۱

اندازه‌گیری (شاخص اشتراک)

این مدل استفاده می‌شود.

این شاخص توانایی مدل را در پیش‌بینی متغیرهای مشاهده‌پذیر از طریق مقادیر متغیر پنهان متناظرشان می‌سنجد. مقادیر مثبت این شاخص نشانگر کیفیت مناسب و قابل قبول مدل اندازه‌گیری می‌باشد. در جدول شماره ۴ مقادیر شاخص اشتراک مربوط به هر یک از متغیرها درج شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود مقادیر مثبت و بزرگ‌تر از صفر هستند.

ضریب تعیین (R^۲)

معیار اساسی برای ارزیابی میزان تبیین متغیرهای وابسته، ضریب تعیین است. ضریب تعیین نشان می‌دهد که چند درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. مقدار این ضریب از ۰ تا ۱ متغیر است.

چن (Chin)، مقادیر نزدیک به ۰/۶۷ را مطلوب، نزدیک به ۰/۳۳ را معمولی و نزدیک به ۰/۱۹ را ضعیف ارزیابی می‌نماید (۱۸)؛ و لذا، بر اساس مدل زیر ضریب تعیین بعد آستانه تحمل ۰/۶۳۱، در حالی که با عامل تعدیل‌گر آموزه‌های دینی ۰/۸۳۶ به دست آمد که در بازه مطلوب قرار دارند. به منظور حفظ رعایت اصول اخلاقی پژوهش، کد اخلاق به شماره ۴۹۲۰/۲۶۲ دریافت شد.

یافته‌ها

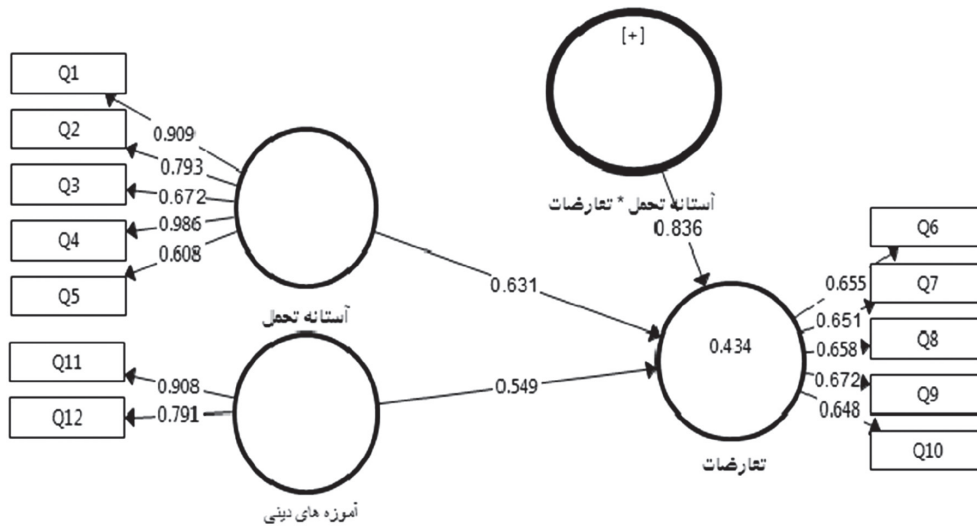
ارزیابی ضرایب مسیر بین متغیرهای پنهان در مدل صورت

ارزیابی مدل ساختاری (مدل درونی)

بعد از ارزیابی مدل اندازه‌گیری و تأیید پایایی و روایی مدل، می‌توان به ارزیابی مدل ساختاری پرداخت که از دو معیار برای ارزیابی

جدول ۴- نتایج آزمون کیفیت مدل اندازه‌گیری

متغیر	CV Com
افزایش آستانه تحمل	۰/۵۲۳
تعارضات زناشویی	۰/۳۱۱
آموزه‌های دینی	۰/۴۵۷

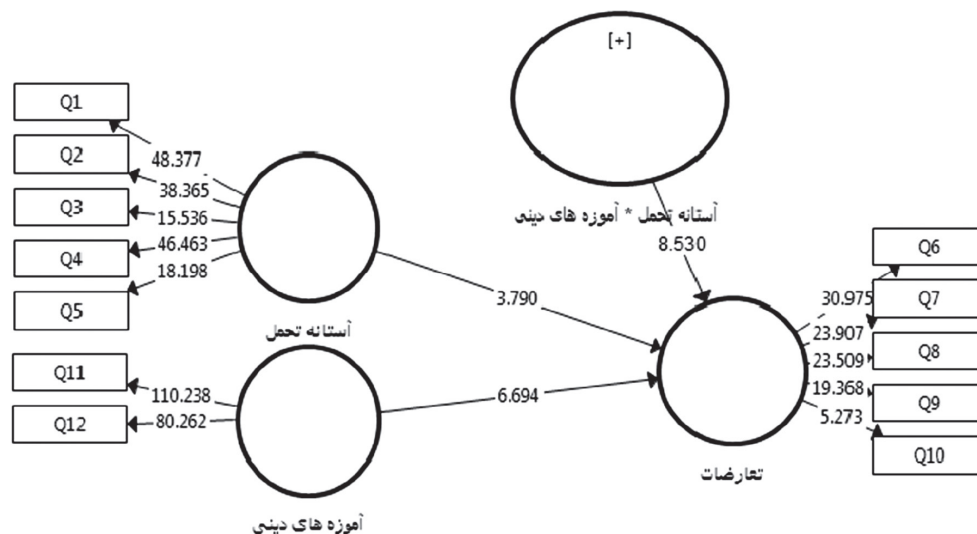
شکل ۲- مدل در حالت ضریب معانی ساختاری

تحمل با ضریب مسیر ۰/۶۳۱، توانست بر تعارضات زناشویی بین زوجین تأثیرگذار باشد و همچنین استفاده از آموزه‌های دینی با ضریب مسیر ۰/۸۳۶ ارتباط بین آستانه تحمل و تعارضات زناشویی را در حد مطلوب تعدیل می‌نماید و مدل نهایی در حالت اعداد معناداری به شکل زیر به دست آمد.

می‌گیرد. اندازه ضریب مسیر، بیانگر قوت رابطه بین دو متغیر پنهان است. بعلاوه، باید به علامت جبری ضریب مسیر نیز توجه کرد. در این تحقیق برای به دست آوردن تی آماری نیز از آزمون بوت استراپ با ۳۶۷ تکرار استفاده شده است. طبق جدول شماره ۵، نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان داد که آستانه

جدول ۵- نتایج آزمون مسیر

مسیر	ضریب مسیر (β)	مقدار بحرانی (t)	سطح معنادار (P)	نتیجه در سطح ۵٪
آستانه تحمل	۰/۶۳۱	۳/۷۹۰	۰/۰۰۰	تأیید با احتمال ۰/۹۹
آستانه تحمل*آموزه‌های دینی	۰/۸۳۶	۸/۵۳۰	۰/۰۰۰	تأیید با احتمال ۰/۹۹

شکل ۳- مدل در حالت اعداد معناداری

بحث و نتیجه‌گیری

که اکثراً به صورت ترکیبی مورد استفاده قرار می‌گیرند. در این جلسه اساتید شرکت‌کننده دیدن درست همسر، تبادل صحیح عاطفی، انتخاب مشاوره امین برای راهنمایی، رواج انجماد عاطفی در خانواده‌ها، اولویت دادن والدین به فرزندان به جای همدیگر، رواج سازش اجباری را از مباحث مهم خانواده‌ها برشمردند که نتایج این کرسی نیز همسو با نتایج این تحقیق شد؛ بنابراین با توجه به یافته‌های این تحقیق بایستی در افزایش آستانه تحمل از نقش تعدیل‌گری آموزه‌های دینی در جهت حل تعارضات زناشویی بهره جست.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته پژوهشی در یگان منتخب نظامی می‌باشد که در تاریخ ۹۸/۰۹/۲۶ تصویب گردیده است. لذا، از فرماندهی و مسئولین محترم در یگان منتخب نظامی به جهت همکاری در انجام این تحقیق قدردانی می‌نماییم.

تضاد منافع

بدین وسیله نویسندگان تصریح می‌نمایند که هیچ گونه تضاد منافی در خصوص پژوهش حاضر وجود ندارد.

این پژوهش با هدف تعیین تأثیر افزایش آستانه تحمل در جهت حل تعارضات زناشویی با نقش تعدیل‌گری آموزه‌های دینی انجام شد. نتایج آزمون فرضیه‌ها نیز نشان داد که آستانه تحمل بر تعارضات زناشویی بین زوجین تأثیرگذار بوده و همچنین استفاده از آموزه‌های دینی ارتباط بین آستانه تحمل و تعارضات زناشویی را تعدیل می‌نماید. برخی پژوهش‌ها نیز معنادار بودن این تأثیرها را تأیید نموده‌اند که هم سو با نتایج این پژوهش می‌باشند و تحقیقی که تأثیر افزایش آستانه تحمل و آموزه‌های دینی را بر حل تعارضات زناشویی نقض نماید، یافت نشد. از آن جمله می‌توان به تحقیق فاطمه نیک و همکاران (۱۲)، قلی زاده و همکاران (۱۳)، الاشرافی و همکاران (۴)، رضایی و همکاران (۱۴) و رحمان مهدی‌نژاد قوشچی و همکاران (۱۵)، اشاره نمود؛ و از آنجایی که این تحقیق از نوع تحقیقات آمیخته می‌باشد، طی جلسه کانونی در دانشگاه ارومیه، خبرگان طی اتفاق نظر اذعان داشتند که عدم نتیجه‌گیری سریع برای مشکلات، مهارت ابراز محبت و توجه به علائق، نیازها و خواسته‌های همسر از نکات مهم در حل تعارضات است و سبک‌های رفع تعارض نیز شامل شش سبک، اجتناب، ترغیبی، نزاع، بلا تکلیفی، مصالحه و همکاری، رفع تعارض است

References

- 1- Kazemian S, Shariati S, Ismaili M, Farahbakhsh K. Designing a Family Conflict Resolution Education Model Based on the Anthropological View of Ayatollah Javadi Amoli. *Counseling & Psychotherapy Culture*. 2013;4(13):11-34.
- 2- Zand M, Shafiabadi A, Sudani M. The Effectiveness of Couples Therapy Based on Islamic Teachings on Sexual Intimacy of Couples Referred to Nikan Clinic in Tehran New Findings in *Psychology*. 2012;8(25):27-39.
- 3- Tavassoli G, Nodushan A. Factors Affecting Divorce in Yazd during the Recent Decade of Study in the Years 2001-2006. *Iranian Journal of Social Development Studies*. 2011;3(4):35-49.
- 4- Ashrafi S, Dariane A. Performance evaluation of an improved harmony search algorithm for numerical optimization: Melody Search (MS). *Engineering Applications of Artificial Intelligence*. 2013;26(4):1301-21. <http://dx.doi.org/10.1016/j.engappai.2012.08.005>
- 5- Mohammadpanah A, Shirzad H. Factors Influencing the Formation of Divorce and Its Impact on Social Security in Sanandaj. *Law-Social Research of Women and the Family*. 2014(2):85-102.
- 6- AbuTerabi S. spokesman for the State Registration Office, Divorce Statistics. 2018.
- 7- Mahmoud M. Measuring the Effect of Determinants of Divorce on Determinants of Surveys During the Year 1994-2015. *Social Work Research Journal*. 2015:85-102.
- 8- Hoseini F, Rezapoor M, Saatloo M. The Study of Effective Factors in Increasing Divorce Rate (Case Study: Divorced Couples of Sarpolezahab Town). *Quarterly journal of social work*. 2015;4(2):33-41.
- 9- Kazemi Z, Tavakoli H, Karimi F. Investigating the Relationship between Islamic Life Style and Psychological Well-Being in Divorced Couples. *Third International Conference on Research in Psychology, Counseling and Educational Sciences* 2019.
- 10- Masoudinia Z, Porfard A, Gholizadeh A. A Qualitative Study of the Experiences of Divorced Men and Women from Cultural Backgrounds of Divorce. *Journal of Applied Sociology*. 2015;26(1):39-64.
- 11- Shaablou S. Opinion Chair in Urmia University Faculty Members. 2019.

- 12- Nik T, Sudani M, Honarmand M. The Effectiveness of Religious Teaching on Couples' Marital Conflicts. *Journal of Islamic Psychology*. 2017;3(6):117-44.
- 13- Gholizadeh A, Porfard A, Masoudinia Z. Qualitative Study of the Experiences of Divorced Men and Women from Cultural Factors of Divorce. *Applied Sociology*. 2015;57(1):39-64.
- 14- Rezaei J, Ahmadi S, Etemadi A, Abadi M. The Impact of Islam-Based Couple Therapy on Marital Commitment. *Psychology and Religion*. 2012;5(1):37-60.
- 15- Ghushchi R, Ismaili M, Abadi A. The Effectiveness of Couple Therapy Based on Common Factors with the Content of Islamic Teachings in Couples' Effective Dialogue. *Behavioral Sciences*. 2016(30):137-62.
- 16- Aein F, Alhani F, Mohammadi E, Kazemnejad A. Struggling to create new boundaries: a grounded theory study of collaboration between nurses and parents in the care process in Iran. *J Adv Nurs*. 2011;67(4):841-53. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2648.2010.05515.x> www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21105897
- 17- Strauss A, Corbin J. Grounded theory methodology. *Handbook of qualitative research*. 1994;17(1):273-85.
- 18- Chin W. The partial least squares approach to structural equation modeling. *Modern methods for business research*. 1998;295(2):295-336.